

№ 1(29)
2024

НАУКА
і ТЕХНІКА

серії: право, економіка, педагогіка,
техніка, фізико-математичні науки

СЬОГОДНІ

УДК 378.147:37.011.3-051:378.4(480)(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1\(29\)-583-590](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-583-590)

Швардак Маріанна Василівна доктор педагогічних наук, доцент; доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет, <https://orcid.org/0000-0002-9560-9008>

ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО ВЧИТЕЛІВ У ШКОЛАХ ФІНЛЯНДІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. Стаття спрямована на розкриття професійних вимоги до вчителів у школах Фінляндії та особливості їх фахової підготовки. Виявлено, що процес формування фахівців у галузі освіти в країні базується на цілісному підході, який враховує педагогічні традиції країни, курикулярну систему, сучасні технології та вимоги сьогодення. З'ясовано, що вчитель – одна з найбільш затребуваних професій у Фінляндії. Відповідно, повага та високий статус учителів відображають якість їх фахової підготовки. Щоб стати студентом закладу вищої педагогічної освіти, треба бути готовим до серйозної конкуренції. Та й здобути педагогічну освіту у Фінляндії досить складно. Виявлено, що особливості фахової підготовки майбутніх учителів, а відтак їх педагогічної діяльності у школах Фінляндії, полягають у наступному: висока престижність професії вчителя; обов'язковий ступінь магістра (з включеними до індивідуального плану педагогічними дисциплінами); великий обсяг фінансування з боку уряду; високі державні вимоги до підготовки вчителя; безкоштовне навчання державною мовою; обмеження у кількості абітурієнтів з урахуванням потреб ринку праці; високий конкурс при вступі; врахування високої мотивації у студентів; вузько-профільна підготовка; практико-орієнтоване навчання з обов'язковими складовими інноваційних технологій; підвищена увага до виконання дослідницьких робіт; тісний зв'язок теорії з практичним навчанням упродовж усіх років фахової підготовки; керівництво практикою супервізорами; наявність педагогічних тренувальних шкіл при університетах; наявність освіти впродовж життя; високий рівень автономії вчителів; відсутність шкільних аудитів\інспектувань; річний трудовий контракт; перспективи кар'єрного зросту та висока заробітна плата.

Ключові слова: фахова підготовка, майбутній учитель, Фінляндія, заклад освіти.

Shvardak Marianna Vasylivna Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor; associate professor of the department of pedagogy of preschool, primary education and educational management, Mukachiv State University, <https://orcid.org/0000-0002-9560-9008>

583

PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR TEACHERS IN FINLAND SCHOOLS AND FEATURES OF THEIR PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. The article is aimed at revealing the professional requirements for teachers in schools in Finland and the specifics of their professional training. It was found that the process of formation of specialists in the field of education in the country is based on a holistic approach that takes into account the pedagogical traditions of the country, the curriculum system, modern technologies and today's requirements. It turned out that teacher is one of the most sought-after professions in Finland. Accordingly, the respect and high status of teachers reflect the quality of their professional training. In order to become a student at an institution of higher pedagogical education, one must be ready for serious competition. And it is quite difficult to get a teaching education in Finland. It was revealed that the peculiarities of the professional training of future teachers, and therefore their pedagogical activity in schools in Finland, are as follows: the high prestige of the teaching profession; a mandatory master's degree (with pedagogical disciplines included in the individual plan); a large amount of funding from the government; high state requirements for teacher training; free education in the state language; restrictions on the number of applicants taking into account the needs of the labor market; high competition at admission; taking into account the high motivation of students; narrow-profile training; practice-oriented training with mandatory components of innovative technologies; increased attention to research work; close connection of theory with practical training during all years of professional training; management of practice by supervisors; availability of pedagogical training schools at universities; availability of lifelong education; high level of autonomy of teachers; lack of school audits/inspections; annual employment contract; career growth prospects and high wages.

Keywords: professional training, future teacher, Finland, educational institution.

Постановка проблеми. Відомо, що фахова підготовка майбутніх учителів у Фінляндії визначається високим стандартом якості та інноваційними підходами до навчання. Процес формування фахівців у галузі освіти в країні базується на цілісному підході, який враховує педагогічні традиції країни, курикулярну систему, практичну орієнтованість, сучасні технології та вимоги сьогодення.

Варто відмітити той факт, що вчитель – одна з найзатребуваніших професій у Фінляндії. Відповідно, повага та високий статус учителів відображають якість їх фахової підготовки. Щоб стати студентом педагогічного факультету фінського університету, треба бути готовим до серйозної конкуренції (конкурс біля 10 чол. на одне місце) [1]. Та й здобути педагогічну освіту у Фінляндії досить складно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічну освіту у Фінляндії досліджують Н. Базелюк, К. Котун, С. Петренко, С. Прохорова, О. Янкович та ін. Вагомий науковий доробок з питань професійної підготовки вчителів у Фінляндії належить насамперед фінським ученим, зокрема: Дж. Бенгтссон (J. Bengtsson), Г. Галлузо (G. Galluzo), В. Дойль (W. Doyle), Р. Джирхама (R. Jyrhämä), Дж. Джуссіла (J. Jussila), П. Кансенен (P. Kansanen), Н. Ніємі (N. Niemi), С. Саарі (S. Saari), П. Салбкрг (P. Sahlberg), В. Тіссарі (V. Tissari), Д. Хардревес (D. Hargreaves) та ін.

Мета статті - окреслити професійні вимоги до вчителів у школах Фінляндії та визначити особливості їх фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. На основі проходження міжнародного наукового стажування «Особливості фінської системи освіти» з освітніми виїздами до Фінляндії (2023 р.) та опрацювання наукової літератури дали можливість вивчити особливості фахової підготовки майбутніх учителів та виокремити професійні вимоги до вже практикуючих учителів у школах Фінляндії.

Реалізуючи принцип логічності та послідовності, спершу розкриємо особливості фахової підготовки в університетах Фінляндії.

З'ясовано, що у випускників базової освіти (9 класів) є такі варіанти щодо продовження навчання:

1) закінчити додатковий 10 клас для кращого визначення свого майбутнього професійного спрямування;

2) навчання у професійній школі впродовж трьох років, отримання професійної кваліфікації у певній галузі з обов'язковим практичним навчанням. Це дозволяє вступати до університетів прикладних наук (навчання впродовж трьох років та отримання ступеня бакалавра політехнічної спеціальності);

3) навчання у старшій школі або ліцеї впродовж трьох років. Вкінці навчання необхідно здати єдиний матрикуляційний іспит для отримання Атестації зрілості. Це дасть можливість вступати на бакалаврську програму до класичного університету. Саме цю можливість найчастіше і використовують майбутні вчителі [4].

У Фінляндії 8 університетів здійснюють фахову підготовку майбутніх учителів.

Вступ до університету відбувається на основі:

- отриманого атестату зрілості (матрикуляційний іспит);
- оціночних тестів перевірки академічної компетентності;
- співбесіди, групової роботи, оцінювання комунікативних навичок, стилю міжособистісної взаємодії (моніторинг придатності до викладацької діяльності);
- наявності високої мотивації до майбутньої діяльності (абітурієнти пишуть мотиваційний лист) [1].

Першим етапом до майбутньої педагогічної кар'єри є здобуття освітнього ступеня бакалавра, тривалість якого 3-4 роки обсягом у 180 ECTS-кредитів (120 з них – курси базового, проміжного та підвищеного рівня, 60 кредитів становлять базові та проміжні курси з додаткової спеціальності); другим є освітній ступінь магістра, тривалість якого 2-3 роки обсягом 120 ECTS-кредитів. Тобто навчання триває щонайменше п'ять років обсягом у 300 ECTS-кредитів [2].

Навчання в університеті передбачає вивчення відповідних профільних курсів, які потрібні майбутньому вчителю для роботи в закладі освіти. Особливу увагу приділяють предметно-шкільним, дослідно- та практико-орієнтованим курсам, комунікативним та цифровим технологіям.

Відродно відмітити те, що як правило, університетах Фінляндії при педагогічних факультетах є базові заклади освіти (так звані тренінгові школи), в яких здобувачі проходять педагогічну практику. Така організаційна структура забезпечує наскрізний зв'язок між змістом фахової підготовки майбутніх учителів та реаліями школи, а також дає університету додаткові можливості адаптувати свої освітні програми з урахуванням реальних умов у школі. Студенти, навчаючись в університеті, проходять практику безперервно, переходячи з класу в клас разом із школярами. Педагогічна практика здійснюється в кілька етапів, її види мають відповідні назви: вступна, основна, предметна та практика викладання [2].

Керівництво практикою здійснюється спеціальними супервізорами та вчителями-коучами, які супроводжують майбутнього фахівця і сприяють його професійному становленню [1].

Практика тісно пов'язана з науково-дослідницькою роботою здобувача, під час якої складається педагогічне портфоліо з метою виявлення ефективних методик для подальшої роботи в школі. Портфоліо вважається потужним тристороннім інструментом. З одного боку, це інструмент для підвищення особистого досвіду в академічному навчанні; з іншого – це інструмент майбутнього вчителя для його кар'єрного зростання; а також це засіб фінської академічної спільноти для продукування високої якості навчання та викладання [1].

Проведення науково-дослідницької роботи на бакалавраті та магістратурі ґрунтується на дослідженні важливих проблем у сфері освіти, що відбувається впродовж усього періоду навчання в університеті.

В університетах Фінляндії досить добре організоване цифрове освітнє середовище, в кожній аудиторії наявні цифрові засоби, через які реалізується навчання (документ-камери, мультимедійна техніка, смартборди). Саме тому особливу увагу у підготовці майбутніх учителів в умовах сьогодення звертають для набуття ними цифрової компетентності.

Особливість здобуття фінської педагогічної освіти полягає також у тому, що до викладання в школах допускаються тільки фахівці з освітнім ступенем магістра. З дипломом бакалавра можна працювати тільки у дошкіллі або бути асистентом учителя. Загальним освітнім ступенем для роботи вчителем у школі є саме магістр.

Разом з тим, отримання магістерського ступеня ще не означає, що випускник може претендувати на посаду вчителя чи викладача. Це ще одна з особливостей здобуття вищої освіти у Фінляндії.

Наприклад, здобувач хоче отримати магістра з математики. Структура навчального плану наступна: 20 кредитів – з математичних дисциплін; 40 – магістерська дисертація; 60 – педагогічні дисципліни (їх обирає студент, якщо має намір у майбутньому працювати вчителем / викладачем). Разом – це 120 ECTS-кредитів. У такому випадку, після успішного завершення магістратури можна претендувати на викладацьку діяльність у школі/університеті.

Є інший варіант. Наприклад, здобувач не хоче в майбутньому займатись педагогічною діяльністю. Він просто хоче бути математиком – у цьому випадку може вивчати різні сфери. Структура навчального плану буде наступна: 20 ECTS-кредитів – з математичних дисциплін; 40 – магістерська дисертація; 60 – дисципліни за бажанням студента (непедагогічні). У цьому випадку випускник не матиме можливості працювати у школі/університеті.

Якщо магістратуру вже завершено без педагогічних дисциплін, а наміри випускника з часом змінилися – є можливість довчитися. Процедура регулюється окремо кожним університетом. Але після вивчення блоку педагогічних дисциплін і отримання відповідного сертифікату можна претендувати на посаду вчителя у школі. Тобто, для того, щоб працювати вчителем у школі потрібно не тільки закінчити магістратуру, а й обрати для вивчення пакет педагогічних дисциплін [1].

Також випускник має можливість продовжити навчання в університеті та отримати науковий ступінь. Є ліценціат і докторський ступінь. Різниця між ними в тому, що ліценціат отримати дещо легше, оскільки немає публічної експертизи та публічного захисту дисертації, як у випадку з докторським ступенем.

Наступною особливістю фінської освіти є те, що чимало вчителів мають наукові ступені, що вказує на престижність роботи в школі [2].

Навчання фінською та шведською мовами безкоштовне, але навчання англійською – платне. Натомість, учені ступені доступні англійською і є безкоштовними.

Також у Фінляндії успішно функціонує освіта впродовж життя. Уявімо, що вчитель працює в школі 5-10 років, а потім вирішує змінити свій фах. Це не проблема. У Фінляндії є можливість здобути новий фах упродовж 1-2 років.

Такі програми, зазвичай надають університети. Отже, можна отримати нову кваліфікацію, але вона має бути близькою до основного напрямку роботи особи.

Фахівець може і далі працювати в школі, як зазвичай, припустімо вчителем, а по суботах повний день навчатися новому. Через 1-2 роки за умови успішного навчання отримує диплом. Особливість у тому, що не потрібна повноцінна освіта і після такого навчання є можливість претендувати на посаду за здобутим фахом.

Також для осіб, які хочуть покращити певні навички, при університетах організовують «відкриті університети», літні і зимові школи, де можна навчатися онлайн та офлайн. Навчання у «відкритих університетах» – це навчання для задоволення, саморозвитку, «для душі» (танці, вокал, іноземна мова); це не те, що здобувач зможе безпосередньо застосовувати у своєму професійному житті. У процесі навчання він набуває певних компетентностей для загального розвитку [4].

Коротко окреслимо професійну діяльність учителів у Фінляндії. Останнім випробуванням на шляху до педагогічної діяльності є тестування на місці майбутньої роботи, яке здійснюється безпосередньо роботодавцем. У школі на посаду вчителя, як і при вступі до університету, теж високий конкурс (5-7 дипломованих осіб на місце). Як зазначалось, усі вчителі повинні мати щонайменше ступінь магістра. Особливістю фінської системи є те, що вчителі є рівними, тобто немає кваліфікаційних категорій і педагогічних звань. Єдине, за чим виділяються, то це наявність у них наукового ступеня. Всі вчителі працюють на річних контрактах, що максимально мотивує їх до якісного виконання своїх професійних обов'язків.

Фінські вчителі мають широку автономію в розробці власних методик/ практик, виборі навчальних матеріалів та інструментів оцінювання школярів. Вони не знають, що таке інституційні аудити, інспекції, а також мають широку автономію в підвищенні своєю професійної кваліфікації [1].

Затверджена державна шкільна програма визначає тільки загальні вимоги до результатів навчання, а не шляхи їх досягнення. Це мотивує педагогічних працівників спільно працювати над розробкою програми і стратегії розвитку, адаптовуючи їх саме для своєї школи [5]. Всіляко заохочується практика співдіяльності на всіх рівнях: школи, які розташовані в одному муніципальному окрузі, тісно співпрацюють і діляться напрацьованими ідеями та доробками.

Педагоги підвищують кваліфікацію безперервно. Учителі мають невеликий обсяг так званого обов'язкового навчання – **щороку три навчальні дні**. Курси підвищення кваліфікації організовують місцеві муніципалітети, звичайні та «відкриті» університети, спеціалізовані установи та приватні заклади. Тривалість навчального дня – 6 год. Є можливість розділити ці дні на частини. Використовувати можна по-різному: залежно від місцевих рішень.

Такі дні проводяться, зазвичай, у серпні перед навчальним роком (планують майбутній навчальний рік, обговорюють зміст навчання) та у травні – вкінці навчального року (підводять підсумки проведеної роботи). Три навчальні дні в році для фінських учителів є обов'язковими, а водночас і ні. Якщо вчителі не відвідують їх – просто не отримають за ці дні заробітну плату. Це єдині санкції.

Інший напрям навчання – добровільне навчання. У цьому випадку самомотивація на першому місці. Ця самомотивація потрібна вчителю, щоб знайти фінансову підтримку для навчання і досліджень. Що характерно, за таке добровільне навчання вчителі не отримують сертифікати чи кредитні бали (виняток – докторантура). Вчителі підвищують свої компетенції, отримують досвід, бо розуміють цінність саме у здобутих навичках, а не у сертифікатах [4].

У Фінляндії професійні вимоги до учителів визначаються високими стандартами, які сприяють якійсь освіті. Ось деякі з основних професійних вимог до учителів у фінських школах:

1. Учителі повинні мати вищу освіту (магістратуру в галузі педагогіки або спеціальності, пов'язаної з викладанням конкретного предмета).

2. Спеціалізована підготовка. Перед тим, як вони починають викладати, учителі зазвичай проходять спеціальну підготовку, яка включає теоретичні та практичні аспекти викладання.

3. Високі державні вимоги до підготовки вчителя, річний трудовий контракт.

4. Висока компетентність у педагогіці і психології.

5. Щорічне проходження триденного навчання.

6. Самовдосконалення і безперервний професійний розвиток, не підкріплений сертифікатами, а чітким розумінням потреби самим учителем .

7. Спроможність створювати мотивуюче освітнє середовище, яке сприяє розвитку індивідуальних здібностей здобувачів освіти.

8. Здатність ефективно спілкуватися з учнями, батьками та колегами.

9. Адаптивність до змін у суспільстві та застосування інновацій у навчанні для підвищення якості освіти. Здатність до рефлексування та виконання креативних рішень [3].

10. Автономність у розробці власних методик/практик, виборі навчальних матеріалів та інструментів оцінювання. Здатність працювати в команді.

Ці вимоги допомагають забезпечити високу якість освіти та сприяють формуванню позитивного освітнього середовища в школах Фінляндії.

Висновки. Отже, особливості фахової підготовки майбутніх учителів, а відтак їх педагогічної діяльності у школах Фінляндії, полягають у наступному: висока престижність професії вчителя; обов'язковий ступінь магістра (з включеними до індивідуального плану педагогічними дисциплінами); великий

обсяг фінансування з боку уряду; високі державні вимоги до підготовки вчителя; безкоштовне навчання державною мовою; обмеження у кількості абітурієнтів з урахуванням потреб ринку праці; високий конкурс при вступі; врахування високої мотивації у студентів; вузько-профільна підготовка; практико-орієнтоване навчання з обов'язковими складовими інноваційних технологій; підвищена увага до виконання дослідницьких робіт; тісний зв'язок теорії з практичним навчанням упродовж усіх років фахової підготовки; керівництво практикою супервізорами; наявність педагогічних тренувальних шкіл при університетах; наявність освіти впродовж життя; високий рівень автономії вчителів; відсутність шкільних аудитів\інспектувань; річний трудовий контракт; перспективи кар'єрного зросту та висока заробітна плата.

Література:

1. Котун К. В. Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру: метод. рек. Київ: Вид. Ін-ту обдарованої дитини, 2014. 60 с.
2. Петренко С. В. Аспекти професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи в закладах вищої освіти Фінляндії: формування інформаційно-комунікаційної компетентності. *Інноватика у вихованні*. 2019. №10, 213-220.
3. Швардак М. В. Праксеологічний підхід у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2023. Вип. 91. С.262-265.
4. Sahlberg P. Finnish lessons 3.0: What can the world learn from educational change in Finland? Teachers College Press. 2021. 291 p.
5. Shvardak M. SWOT-analysis as a strategic management tool of the quality training of the future educational institution head. *Elementary Education Online*. 2021. 20(1). 958-967.

References:

1. Kotun, K. V. (2014). Pedagogical education in Finland in the context of the European dimension: methodical recommendations. Kyiv. 60 p. [In Ukrainian].
2. Petrenko, S. V. (2019). Aspekty profesiinoi pidhotovky maibutnix vchyteliv pochatkovoї shkoly v zakladakh vyshchoї osvity Finliandii: formuvannia informatsiino-komunikatsiinoї kompetentnosti [Aspects of professional training of future primary school teachers in Finnish higher education institutions: formation of information and communication competence]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education*, 10, 213-220 [In Ukrainian].
3. Shvardak, M. V. (2023). Prakseolohichniy pidkhid u fakhovii pidhotovtsi maibutnix uchyteliv pochatkovykh klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [The praxeological approach in the professional training of future teachers of primary grades of general secondary education institutions]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M.P. Drahomanova. Ser. 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Ser. 5. Pedagogical sciences: realities and prospects*, 91, 262-265 [In Ukrainian].
4. Sahlberg, P. (2021). Finnish lessons 3.0: What can the world learn from educational change in Finland? Teachers College Press [in English].
5. Shvardak, M. (2021). SWOT-analysis as a strategic management tool of the quality training of the future educational institution head. *Elementary Education Online*. 20(1). 958-967 [in English].